
Ante Čović
Etika i bioetika.
Razmišljanja na pragu bioetičke epohe
Pergamena, Zagreb 2004., 166. str.

Kako već sam naslov djela govori riječ je o veoma važnom predmetu etike i bioetike. Pojavu bioetike izazvali su problemi našega postmodernoga života i društva. Bioetika se prvotno predstavila kao nova medicinska etika, dok se danas smatra etikom života. Bioetika je znatno šira i od medicinske etike upravo stoga što obuhvaća i medicinsko-biološka istraživanja, njihove primjene na čovjeka i njihovo društveno normiranje. Današnji pojam *bioetike* obuhvaća ljudsku odgovornost naspram svih oblika života koji postoje u svijetu.

Autor veoma stručno raspravlja o metodološkim i filozofskim aspektima bioetike koja je nastala iz nove medicinske situacije koju je stvorio znanstveno-tehnički napredak. On jasno razlikuje pozitivne i negativne aspekte bioetike analizirajući stavove P. Singera i rekonstruira strukturu bioetičkog postupka. On smatra da bioetika treba ostati vezana uz filozofiju i definira je kao područnu i pluriperspektivnu etiku.

Želeći istaknuti ogromnu važnost bioetike, autor jasno govori o rastućem bioetičkom senzibilitetu te naglašava da započinje nova paradigma – treća znanost – ili bioetička epoha. Naime, autor, analizirajući znanje i moralnost jasno naglašava da je starinska znanost, počevši već od Sokrata i Aristotela, povezivala znanje i dobro (Sokrat: vrlina je znanje; Aristotel: znanje je vrlina) i tako bila etički usmjerena. Novovjeka se znanost na krilima Baconove «velike obnove-instauratio magna» (znanje je moć) konstituirala kao znanost s onu stranu dobra i zla. Znanje se shvaća kao moć kojom čovjek podčinjava prirodu radi koristi ljudskoga roda. Tako je nastao generički utilitarizam, a znanost je postala apsolutna i slobodna od moralnih obzira. U suvremenoj znanosti nema više ni drugih integrativnih dimenzija

te je suvremeni svijet sveden na znanstveno-tehničku sliku. Upravo stoga «raste i ono spasonosno» (Hörderlin) u našem svijetu, a to je početak nove epohe i treće znanosti.

Zanimljiva autorova analiza knjige *Skafander i leptir* J.D. Baubyja uz pomoć kategorijalnog aparata egzistencijalističke filozofije. Na Heideggerovom razlikovanju egzistencije i egzistencijalnosti, autor navedeno djelo označava kao egzistencijalnu prozu, a Baubyjevo iskustvo «s granice života» razrađuje uz pomoć Jaspersove teorije «graničnih iskustava». Upravo u tome horizontu autor pronalazi egzistencijalnost kao apsolutnu vrijednost života koja se očituje u biopozitivnosti i biopoetičnosti egzistencije. I zbog biopoetike navedeno djelo ulazi u područje bioetike. Naime, iskustvo egzistencijskog izmaka Baubyju nije razotkrilo egzistencijalnost kao *upućenost na istinu bitka* (Heidegger), niti na *predanost transcendenciji* (Jaspers), niti kao *izručenost apsolutnoj slobodi* (Sartre) nego kao *apsolutnu vrijednost života* koja se očitovala kao biopozitivnost i biopoetičnost egzistencije.

Autor jasno naglašava da bioetika nije nastala u krugu etičke, već u krugu moralne refleksije, što on jasno razlikuje. Nasuprot tzv. etici osjećaja (škotska etička struja), karakter morala je, po autoru, refleksivan (Kantova legalnost). Na toj kategorijalnoj podlozi autor i razmatra nastanak bioetike, njezin karakter i razvitak. Bioetika je i nastala kao moralna refleksija unutar «nove medicinske situacije», ali kako se brzo mijenja i želi obuhvatiti čitav život, ona postaje i pokazatelj «nove civilizacijske situacije». Kao takva, već je dostigla razinu etičke refleksije, dok je njezino problemsko područje poprimilo globalne razmjere i postala planetarna etika života.

Stoga o njoj treba biti riječi i u nastavnim programima etike u srednjim školama. Naime, u programu etike u srednjim školama učenici bi se trebali upoznati s temeljnim kategorijama i sadržajima filozofske etike tako da ih se uvodi u problemsko područje bioetike i tako im otvori misaone perspektive prema filozofiji povijesti.

Ovo djelo Ante Čovića se može ocijeniti kao izvorno traganje za utemeljenjem *treće znanosti* (bioetike i bioetičkog pristupa) u novoj epohi kada je čitav naš život i svijet postao ugrožen znanstveno-tehničkim pristupom nadmoći nad prirodom i koji se, u konačnici, svodi na korisnost. U tom smislu je ovo značajan doprinos razvoju humanističke znanosti i traženje novih orijentacijskih okvira, kako etičkih tako i filozofskih. On

sam u predgovoru veli: “Križa dovršenosti znanstveno-tehničke civilizacije, koja se kristalizirala upravo u etičkim implikacijama kategorije života, može biti produktivno razriješena u osmišljenom obratu epoha samo na osnovama one duhovnosti iz koje je taj civilizacijski i svjetsko-povijesni ciklus i proizišao”.

Ovo *znanstveno djelo* autora Ante Čovića je ‘dokument’ o misaonim nastojanjima koja su bila usmjerena na etabliranje etičkih perspektiva u bioetici, te istodobno vođen programatskim zadatkom europeiziranja bioetike. Tu je njezina izvornost i u usporedbi s drugim djelima koja već postoje na hrvatskom jeziku (Matulić, Šegota, Valjan, Čehok-Koprek, Pozaić). Autorov pristup cjelokupnom problemu novovjeke znanosti i ocrtavanje puta za novu epohu je prikladan i sustavan jer rješenja traži u svjetlu filozofskih i etičkih promišljanja.

Djelo je usmjereno prema čitateljstvu iz kruga humanističkih znanosti, posebice za bioetičare, dakle i za teologe, ali može imati, posebice u nekim dijelovima (npr. 6. pogl.) i šire odjeke zbog neposrednosti i bistrine misli.

Djelo pokriva jednu veliku prazninu na hrvatskom jezičnom području upravo zbog sjajne analize novovjekovne znanosti i njezine krize, kao i pokušaja utemeljenja nove bioetičke epohe. Stoga ga valja preporučiti čitateljima jer je istinski doprinos hrvatskoj misli i kulturi.

Luka Tomašević